

DE VERDEDIGING VAN DE KUST
=====

VAN NOORD-VLAANDEREN VANAF 1300 (I)
=====

door Lic. Maurits Coornaert

1. De Eerste Helft van de 14e Eeuw.

In zijn werk over het militair apparaat van het Graafschap Vlaanderen handelt Dr. J. F. Verbruggen niet alleen over het landleger van de Vlamingen. Uit de rekeningen van de stad Brugge brengt hij ook interessante gegevens over de Vlaamse krijgsvloot in het begin van de 14e eeuw (1).

Meestal werd de vloot samengetrokken in het Zwin, en had de stad Brugge, als voornaamste belanghebbende, de leiding bij het verzamelen en het optuigen van de vaartuigen. De haven van Sluis, die toen nog door een brede zeearm met de zee verbonden was, vormde de verzamelplaats. De baljuw en schepenen van de stad Brugge eisten te Sluis de nodige schepen op, zowel van vreemde handelaars,

(I) Deze zeer rijk gestoffeerde studie van onze vriend M. Coornaert is bedoeld als een bijdrage tot de geschiedenis van de krijgsvorrichtingen op en vóór de Vlaamse kust. Aangezien deze studie bijna uitsluitend steunt op gegevens uit de rekeningen van de stad Brugge en uit die van het Brugse Vrije, moet ze eerst en vooral beschouwd worden als een belangrijk en zorgvuldig bijeenbrengen van een bepaald bronnenmateriaal. Daarom worden heel veel oorspronkelijke teksten aangehaald.

Omdat deze copie vrij uitgebreid is, zien we ons verplicht ze te verdelven over meerdere nummers van "Rond de Poldertorens". Maar om niet te veel te versnipperen, zullen wij van de andere kant telkens zoveel mogelijk daaruit opnemen. Daardoor zullen we wellicht gedwongen worden nu en dan een interessante copie, die wij in de lade hebben liggen, naar een volgend nummer te verschuiven. Wij vragen onze gewaardeerde Medewerkers ons dit niet ten kwade te duiden. Wij trachten zoveel als 't kan én onze Medewerkers én onze Lezers voldoening te schenken.

De Redactie.

als van Vlaamse kooplieden en vissers. De stad betaalde een vergoeding aan de eigenaars. De opgeëiste vaartuigen werden omgevormd tot oorlogsschepen. Men bouwde een verhoog of kasteel vooraan, achteraan, en op de mast. De scheepboorden werden verhoogd om de bestorming te beletten (2).

Onder de bewaarde rekeningen van de stad Brugge, is deze van 1301 de eerste die wezenlijke gegevens brengt over de verdediging van het Zwin. In 1301 voeren enkele schepenen "int swin" en gaven daar 228 pd. 5 1/2 sch. par. uit, ongetwijfeld om schepen in beslag te nemen en om te bouwen (3). De ontvanger noteerde verder de volgende onkosten: 106 pd. par. "van 1 galiotkine ende 3 coeghen te redene in t zwin"; 500 pd. par. "omme Batins coeghe ghecocht"; 77 pd. par. om deze kogge "te gheredene"; 24 pd. par. voor levensmiddelen (4).

Brugge stelde zijn krijgsvloot onder het bevel van een "kapitein van het Zwin". Dezenam soldeniers in dienst. De stad betaalde hem alle onkosten terug, die hij had gedaan "omme t zwin te bevredene ende omme t sout (soldij) van de sou^doiers". Gedurende het jaar 1301 kende Brugge drie opeenvolgende kapiteinen van het Zwin. De ontvanger vergoedde immers "Boudin f. mijns heren Hughen, capitaine van den swene", "minen here Zegheren van Ghent, capitaine van den zwene", "minen here van Boneem, capitaine van den zwene" (5).

Dr. Verbruggen weidt ook uit over de bemanning van de krijgsvloot. Op de grote koggen, die Brugge in de periode 1302-04 uitrustte, stonden 40 à 80 bootgezellen. Het varend personeel was dus blijkbaar talrijker dan in gewone omstandigheden. Daarnaast hadden sommige koggen een garnizoen van 50 soldeniers, ofwel een aantal kruisboogschutters aan boord (6).

Een eerste verwijzing naar bewaking van de Vlaamse kust door middel van wachtposten is het feit, dat Brugge in de zomer van 1303 krijgsvolk legerde op de eilanden Wulpen en Kadzand, om de toegang tot het Zwin te bewaken. De ontvanger betaalde 48 sch. par. "Willem Mussine ende sinen isellen in Wulpen ende Catsant" (7). Tegelijk lag een groep soldeniers te Damme op de oevers van het Zwin. De stad betaalde 40 pd. par. "Ianne den Brunen van Heys, van dat hie lach ten Damme int sant met 25 knapen int beghinsel bi mins here Willems tiden van Boenheim" (8).

Het uitrusten van een krijgsvloot in 1302 vloeide uiteraard voort uit de oorlogstoestand tussen Vlaanderen en Frankrijk. Terwijl de landstrijdkrachten de zuidgrens verdedigden, bewaakte de vloot de kust van het graafschap.

Koning Filips de Schone van Frankrijk zocht en vond steun in Holland en Zeeland. Om die reden ontscheepte een Vlaams leger op het eiland Schouwen en belegerde het de stad Zierikzee. De stad werd langs de zeezijde ingesloten door de Vlaamse vloot.

De Bruggelingen begrepen dat, terwijl de Vlaamse schepen voor Zierikzee lagen, de Franse vloot best een poging kon wagen om de Zwinmond ingesloten te dringen en op de oevers te ontscheppen om brand te stichten of sabotage te plegen. Een plaats die bijzonder onbeschermd lag, was de sluis op het zuid-einde van de Reigaarsvliet, een kreek ten oosten van Westkapelle, waarlangs de watering Reigaarsvliet uitwaterde. Ook Brugge loosde zijn overtollig water langs de Reigaarsvliet. De stad had er dus alle belang bij de verdediging van de genoemde sluis op zich te nemen (9).

Brugge besloot een brug over de Reigaarsvliet te bouwen om vijandelijke schepen te beletten de sluis te naderen. Omstreeks 20 juli 1304 werd meester timmerman Clays de Cupere "ysent te Reinghersvliete omme die brugge te doen makene" (10). De laatstgenoemde deed het werk vorderen. Op 10 augustus betaalde de ontvanger 30 pd. 2 sch. 6 d. gr. "Clayse den Cuper, ter brugge bouf te Reinghersvliete, van werke". De werkleider huurde 2 vlotschepen en kocht een schip om zijn brug op te bouwen (11). Brugse schepenen kwamen de plaats aanwijzen waar drie kleinere bruggen moesten gebouwd worden (12).

Ondertussen verzamelde Filips de Schone te Schiedam een sterke krijgsvloot om het belegerde Zierikzee te ontzetten. De twee zeemachten leverden slag op 10 en 11 augustus 1304. De zeeslag eindigde met een ramp voor de Vlamingen. Dezen verloren tientallen schepen en vele manschappen (13).

Hoewel de Fransen tijdelijk een overmacht ter zee verwierven, blijkt toch nergens dat ze gepoogd hebben op de Vlaamse kust te ontscheppen. Enkele weken later was het gevaar voor een inval zover geweken, dat Brugge besloot de houten brug te Reigaarsvliet af te breken en naar de stad te voeren. De ontvanger vergoedde 16 pd. 4 sch. 6d. par. "Clayse den Cupere, vander brugge te Reinghersvliete te doen wachene, te doen brokene, te doen ladene, te doen bringhene, van den ketenen ende al t ontladene (14).

Na de zeeslag bij Zierikzee trachtte Brugge zoveel mogelijk overlevenden van de mislukte expeditie terug te halen. Einde april 1305 sprak de stad de vissers van Heis en andere kustgemeenten aan. Dezen waagden aanvankelijk niet de overtocht. Brugge zond een tweede bode "varende al die zeezijde omme, omme

die sciplieden die souden hebben onse lieden ghehaelt voor Zierixzee, ende niet ne haelden" (15).

Nadat tussen Vlaanderen en Frankrijk vrede gesloten was, konden de Vlaamse en de vreemde koopvaarders opnieuw ongehinderd uit alle richtingen handelswaren aanvoeren. Maar omstreeks 1315 begonnen de steden op de westkust van Frankrijk voorbijvarende handelsschepen aan te vallen. Herhaaldelijk kwamen Vlamingen in botsing met zeerovers uit Bayonne, Oléron en naburige zee-steden, die ladingen en vaartuigen kaaptten. De Vlaamse schippers verweerden zich door zelf enkele Franse schepen buit te maken.

De zeehandel van Brugge was vanzelfsprekend het grootste slachtoffer. De stad mocht de schade aan de koopvaardij niet langer laten duren en wilde in 1316 krachtige tegenmaatregelen nemen. De Graaf die in deze periode op zijn slot te Male verbleef, steunde het initiatief van Brugge. Men besloot oorlogsschepen uit te rusten, die de handelsvaarders zouden konvooiëren. Brugge geholpen door de kleinere zee-steden, nam de leiding over de onderneming.

Oorlogsschepen uitrusten en bemannen kost veel geld. Een manier om geldmiddelen te verzamelen is een bijzonder belasting opleggen. In het voorjaar 1316 belastte de stad Brugge haar ambachten en de zes stadswijken met een "prest" (16), een gedwongen lening. De inkomsten van deze lening en de uitgaven voor de oorlogsvloot staan opgetekend in een afzonderlijke foliant, bewaard in het Stadsarchief te Brugge:

"Dit es de rekeninghe Lamssins Bartoens, Jans Mols, Ians van Bassevelde ende Gillis Christiaens, als van haeren ontfanghe ende huteghegeven vanden preste, die ghedaen was omme scepe te gheredene ende hute te legghene ter zee ieghen de viande int iaer ons heren, als men screef dusentich drie hondert ende zestiene..., sdiendaghes vor ascentioen dach int iaer zeventiene". De vloot heeft in totaal 4.029 pd. 8 sch. par. gekost.

Clais Scathille en Jan Vandenpoele kregen opdracht een aantal schepen uit te rusten, te bemannen en te bevoorraden. Op de folio's 15 tot 16 staan de uitgaven "omme t eerste vlot te gheredene... begonnen in paesch avonde int iaer XVI". In feite beschrijft dit deel van de rekening hoofdzakelijk het ombouwen van gewone zeeschepen tot oorlogsschepen.

Nergens staat de omvang van het eskader aangegeven. We noteerden toch een achttal schippers, die elk een schip zouden voeren: Quintin Bots, Boudin de Drubbelaere, Clais Deman, Christiaen Top, Wouter f. Arnaud, Willen f. Berten,

Clais Scede en Parleberch. Vier van de schepen waren op de vijand veroverd. De ontvangers boekten immers uitgaven "ten groten scepe van Bayoene... ten groten scepe van Olleroen dat ghewonnen was...ten minsten scepe van Bayoene ende te eenen scepe van Ingheland, dat Clais Scede ghevoert soude hebben" (17). Er was dus ook een Engelse zeerover in de handen van de Vlamingen geraakt.

De overige schepen moeten Vlaamse geweest zijn, die door het Brugse stadsbestuur opgeëist waren. Voor zover wij uit de teksten kunnen opmaken, hebben vijf of zes Vlaamse schippers hun schip moeten in dienst stellen. We vernemen slechts twee namen van eigenaars: "Parleberch van roete te syns selfs scepe, dat wi vonden alghereet, als wine arresteerden... te Ian Limans zuns scepe" (18). De maanden maart, april en mei werden besteed aan het verbouwen en versterken van de genoemde vreemde en Vlaamse handelsschepen. De verzamelplaats van de vloot was de haven van Sluis.

"Dit huutghegheven vanden achtersten vlote te ghereedene ende hute te leeghen ter zee ieghen de viande" loopt van folio 17 tot 37. Maar hier is er geen sprake meer van schepen ombouwen. De 21 folio's beschrijven niets anders dan de bevoorrading, de bewapening en de bemanning van de genoemde schepen. Daarom menen we dat de eigenlijke oorlogsvloot in werkelijkheid niet meer dan de boven opgesomde schepen geteld heeft.

Wit de omvang van de aangeschafte levensmiddelen kunnen we wel afleiden dat het de bedoeling was de vloot voor een lange tocht uit te zenden. De stad Brugge kocht grote hoeveelheden tarwe en rogge, en liet deze malen en bakken. De broden werden met schuiten van Brugge naar Sluis, en daar aan boord van de schepen gebracht: "van huren van ere scute daer t eerste brood in ghevoerd was ter Sluis sdisendachs na S. Benedictus daghe". Een van de schuiten liep vast in de nauwe vaargeul tussen Damme en Sluis: "van huren van ere scute, daer l scute met brode mede verlicht was, die verhebbet lach buten Damme, ende vorder mede voer" (19). Men vulde de voorraad aan met zwijnevlees, erwten, bier en andere levensmiddelen.

De schepen werden voorzien van artillerie. Eerst verzamelde men werpen en schietmachines te Brugge: "van springalen ende ghescutte te bringhene te Brughe" (20). De bewapening werd met een schip gevoerd naar het eskader, dat in het Zwin vóór Sluis ankerde: "van huren vanden scepe, daer de springale in quamen ende t ghscot" (21).

Ondertussen beijverden J. Vandenpoele en C. vanScathille zich om hun

schepen te bemannen met matrozen en wapenknechten. Gedurende de maanden mei en juni stuurden ze boden naar de voornaamste kustplaatsen om schippers aan te monstereen. Een tekst spreekt dienaangaande duidelijke taal: "Clais Scede van dat hi voer ter Nieuwerport tweewaerven omme de sciplieden" (22).

Alle Brugse gilden leverden soldaten in verhouding tot hun ledensantal. De bemanning werd versterkt met "zelscotters" en "serianten". De twee bevelhebbers beschikten elk over een barge om tussen de wal en de vloot heen en weer te varren: "tere baerge te Ians scepe boef van den Poole" (23).

Naast Sluis als vlootbasis schijnt het stadje Waterduinen op Wulpen als vooruitgeschovene wachtpost gediend te hebben. Dr. H. Gottschalk publiceerde interessante gegevens over het genoemde eiland. Wulpen moet op het einde van de 11e eeuw een dicht bevolkt en uitgestrekt eiland geweest zijn (24). Het eiland groeide in de 13e eeuw nog aan door het indijken van schorren. Er waren toen vier parochies: St.-Precatus (=Westende), Avenkerke (=Brielle?), Remboutsdorpe en St.-Lambrecht (=Oostende) (25).

In een beschrijving van de schorren rondom Wulpen wordt in 1290 ook de plaats Waterduinen genoemd. Uit de Latijnse tekst, die H. Gottschalk aanhaalt, kan men wel begrijpen dat Waterduinen ten noordoosten van Wulpen stond, op een ingedijkt waddeneilandje, dat door een strook schorreland met het grotere eiland verbonden was. Waterduinen keek uit enerzijds naar de Noordzee, anderzijds naar de toen nog smalle kreek (parva killa) tussen Wulpen en Walcheren (26)

Dat Waterduinen stadsrechten bezat, blijkt uit de volgende tekst van 1310, waar het in één adem genoemd wordt samen met andere stadjes in het Cost-Vrije: "Heinric den Wilden ysent ten Damme, ter Sluis, t Oestborg, t Ardenborg, te Roeselaer, t Ysendike ende te Waterdunen, omme die schepenen hier te doen comene, swoensdachs voer st. Niclaes daghe" (27).

Waarschijnlijk lagen in 1316 een paar schepen van de oorlogsvloot vóór Waterduinen, en bevond C. van Scathille zich in de haven van het stadje. J. Vandenpoele onderhield immers verbinding met de genoemde plaats. Dit begrijpen we uit de aanhalingen: "enen bode ysent van Waterdunen te Brughe... Ghildolve den Deken, van teringhen ende sciphueren, dat hi ghesent was van Waterdunen ter Sluis tot Ianne van den Poole" (28).

Ondertussen was de zee reeds bezig met het heroveren van de door de mens gewonnen poldergrond, en trachtte ze de opgeworpene grenzen achteruit te dringen. Reeds in de 1e helft van de 14e eeuw moest de Vlaamse kust op verschil-

ende fronten stroken grond opnieuw aan de zee prijsgeven. Het vooruitgeschoven Waterduinen is in de bedoelde periode weggespoeld (29).

Not a 's :

Wij gebruiken de afkorting St Br Rek voor de Rekeningen van de Stad Brugge. Zij berusten op het Stadsarchief te Brugge.

1. Dr. J.F. Verbruggen, Het Leger en de Vloot van de Graven van Vlaanderen vanaf het ontstaan tot in 1305, Kon. Vlaamse Akad., 1960.
2. Verbruggen, o.c. p. 118-119.
3. St Br Rek 1301, f° 22 r°
4. idem f° 30 r°
Verwijs en Verdam III 1677, kogge: een breed platronnd schip, dat meestal in de oorlog dienst deed, doch ook als koopvaardijchip gebruikt werd, galei, convooischip. II 897, galei: een lang en smal oorlogsvaartuig met laag boord. II 902, galiote: een bepaalde soort van roeischip.
5. idem f° 30 r°
6. Verbruggen, O. c. p. 120
7. St Br Rek mei-okt 1303, f° 53 v°
8. idem okt 1303 - feb 1304, f° 29 v°
9. Deze sluis lag nabij de plaats die nu Schapenbrugge wordt genoemd.
10. St Br Rek juli - okt 1304, f° 29 v°
11. idem f° 49 r°: "van 2 vlotscepen die licghen te Reinghorsvliete" 25 sch. par.; "van 1 scepe 1 brughe mede te makene te Reinghersvliete" 25 pd. 9 sch. par.
12. idem f° 49 v°: van 3 huelken ute te lecghene bi scepenen" 3 pd. par.
13. J. F. Verbruggen verhaalt de zeeslag vóór Zierikzee op p. 141-145.
14. St Br Rek idem f° 50 r°
15. idem feb - aug 1305, f° 96 v° en 97 r°
16. Verwijs en Verdam VI 662: prest is het uodfranse woord voor prêt, lening.
17. St Br Rek 1316-17, f° 13 r° en v°
18. idem f° 14 r°
19. idem f° 20 r° en v°
20. idem f° 26 v°
21. idem f° 30 v°
22. idem f° 25 v°
23. idem f° 26 v°
24. Dr. M. Gottschalk, Historische Geografie van Westelijk Zeeuws-Vlaanderen Deel I, p. 27 (1955)
25. idem I, 115
26. idem I, 121
27. St Br Rek feb 1310-1311, f° 28 v°
28. idem 1316-1317, f° 26 v°
29. Zie ook W. Buntinx, Waterduinen, een vergeten stad in Zeeuws-Vlaanderen, Handelingen Maatschap Geschied Gent, Deel XXII, p. 145-174 (1960).

2. Het Eerste Deel van de Honderdjarige Oorlog.

In 1337 begon de Honderdjarige Oorlog tussen Frankrijk en Engeland. Beide partijen zochten bondgenoten op het vasteland. Jan III van Brabant sloot aan bij Engeland. Vlaanderen bleef aanvankelijk neutraal. Doch om economische redenen gingen de Vlamingen in 1340 aan de zijde van de Engelsen staan.

Nadat Edward III zich op 26 januari 1340 te Gent had laten huldigen als leenheer van Vlaanderen, was hij voor enkele tijd naar Engeland vertrokken. Toen hij naar Gent terugkeerde, waar hem intussen een zoon geboren was, ontmoette hij op 24 juni 1340 in het Zwin vóór Sluis de Franse vloot. Het werd een totale nederlaag voor de Franse koning. (1).

Enkele jaren later zocht Brabant toenadering met Frankrijk. In 1356 ontstond een betwisting tussen de Graaf van Vlaanderen en de Hertog van Brabant. In augustus 1356 verzamelde Lodewijk van Male een vloot, samengesteld hoofdzakelijk uit opgeëiste Duitse koggen. Onder bevel van Jacob Buuc blokkeerde de Vlaamse vloot de Schelde en ging zelfs Antwerpen beschieten (2).

De Vlamingen waren niet officieel in oorlog met Frankrijk, maar ze steunden toch Engeland, vooral omwille van hun handel. In het Kanaal botsten Vlaamse handelsschepen af en toe op Franse oorlogsschepen, en ondergingen dan het recht van de sterkste. Wanneer Vlaamse schippers Franse koopvaarders ontmoetten, pasten ze vanzelfsprekend dezelfde handelwijze toe. Zeeroverrij behoorde helemaal tot de oorlogvoering.

Nadat de incidenten enkele jaren geduurd hadden, besloten Lodewijk van Male en Karel V in 1370 de vrede op zee te herstellen. De Franse koning gaf opdracht "au bailli de Canx et de Dieppe, a touz capitaines patrons de neifs et de galés" de Vlaamse handelaars vrij te laten gaan en keren met hun schepen en koopwaren. Hieruit blijkt dat vooral Normandische zeelieden in de conflicten betrokken geweest waren.

Karel V maakte echter uitzondering voor een schip van Biervliet, geladen met mede, dat naar Dieppe opgebracht was: "une nef chargiee de garance, ensemble les mariniers servants, genz et biens, qui estoient dedans, appartenant a certains marchans de la ville de Bievelier en Flandres..., que certains marchiers de nostre obeissance ont nagueres pris en mer et admene a la ville de Dieppe". De koning verlangde eerst de vrijlating van een Frans schip, met een lading wijn en met zijn bemanning, dat naar Sluis opgeleid was: "seize tonneaux

a vin et plusieurs autres biens, ensemble six mareniers et certaines genz darmes de nostre obeissance sont nagueres pris en une nief chargiee de vins, que certains marchans dudit pais de Flandres faisoient venir a Lecluse"(3).

In 1364 volgde Filips de Stoute zijn schoonvader op als graaf van Vlaanderen. De Burgondiër stemde zijn politiek liever op Frankrijk af. Daardoor joeg hij de stad Gent tegen zich in het harnas. De Gentenaars konden in juli 1385 de stad Damme innemen, en zodoende de vaarweg van Brugge naar de zee afsluiten. Ze kregen echter niet de verwachte hulp van Richard II van Engeland (4).

Troepen van de Franse koning en van Filips de Stoute belegerden toen samen Damme: "de coningh ende onse heere van Bourgoengen laghen voor den Dam... mids dat die van Ghend de stede vanden Damme wonnen" (5). Door nood gedwongen trokken Frans Ackermans en zijn Gentenaars in augustus met stille trom weg uit Damme.

Gedurende 1386 en 1387 bereidden de hertog van Burgondië en de koning van Frankrijk een inval in Engeland voor. Een Franse vloot van 287 schepen werd te Sluis samengetrokken (6). Ondertussen lagen reeds Engelse oorlogsschepen te wachten vóór de Zwinmonding: "als d'inghelsche voor t Zwin laghen" (7). Maar toen sloten de strijdende partijen een wapenstilstand voor 5 jaar (8).

De vijandelijkheden benadeelden de handelsvaart. Om de zeehandel te doen herleven, trachtte Filips de Stoute de handelaars van de Duitse Hanza weer aan te trekken. Daarom schonk hij hen op 12 mei 1392 belangrijke voorrechten. Indien een inwoner van Vlaanderen in de eigene of in vreemde wateren een Oosterling beroofde, dan moesten Gent, Brugge en Ieper samen de schade betalen. Ook zouden de genoemde steden instaan voor de bestraffing van een vreemdeling, die binnen de Vlaamse wateren een handelaar van de Duitse Hanza aanviel. Ondertussen had de Hertog al een akkoord gesloten met de koning van Frankrijk. Deze beloofde elk van zijn onderdanen te berechten, die binnen Vlaams gebied een Oosterling zou lastig vallen (9).

De strubbelingen van 1385 hadden de aandacht op de bescherming van het Zwin reicht. Het verdedigingsapparaat bestond tot zover uit de volgende noemenswaardige versterkingen: op de linkeroever, het kasteel van Lembeke bij de samenloop van de Monnikerede en het Zwin (10); op de rechteroever, de omwalde stad Sluis met haar kasteel (11); achteraan, de omwalde stad Damme.

Filips de Stoute wilde het Zwin beter beschermd zien tegen mogelijke

invallen. Hij deed de vaargeul te Sluis vernauwen door er palen in te slaan. De stad Brugge was echter weinig opgezet met dit werk, omdat ze hinder voor de in- en uitvarende handelsschepen vreesde. De Hertog maakte vervolgens het plan om op de linkerzijde van het Zwin, tegenover het kasteel van Sluis, een versterkte toren te bouwen.

Brugge was bereid grote financiële steun voor dit geplande bolwerk te leveren op voorwaarde, dat de Hertog de hinderlijke staken uit het Zwin liet verwijderen. Een akkoord werd gesloten. De stad beloofde 10.000 "vranken... te hulpen den groten torre, die men maken zal ter Sluus an de zide ter Muyde waert, omme de verwaernesse vanden Zwene, ende mids dien zo heift onse ghe- duchte heere gheconsenteirt, dat men de staken ute doen zal, die ter Sluus staen int Zwin" (12).

De bouw van de Toren van Burgondië is waarschijnlijk in het voorjaar van 1394 aangepakt. Brugge kortte immers zijn beloofde som af als volgt: 1.000 franken in mei; 500 in juni; 500 in juli; 500 in augustus; 1.000 in september; 500 in oktober; 500 in november 1394; 500 in maart; 500 in april; 500 in mei; 500 in juli; 500 in augustus; 500 in september 1395; 2.500 in februari 1396. Een "vranc" was 33 d.gr. waard (13).

Zodra het akkoord met de Hertog in werking trad, haastte Brugge zich om met aannemer Jakob van Coppinholle een overeenkomst te maken "vanden staken staende ter Sluus int Zwin an beeden ziden vander stede, ende ten Damme staende in de vaert ute te doene" (14). De bouw van de toren is beëindigd in 1396. Dit maken wij op uit het feit dat Brugge op 12 april 1396 een aannemer opdracht gaf "van alder erde ute te doene lieghende in den dyc ter Sluus int Zwin voor den groten thorre" (15).

W o t a ' s :

1. Geschiedenis van Vlaanderen, o.l.v. Dr. Van Roosbroeck, Deel II, p. 78
2. idem, Deel II, p. 86.
3. S A G, Charters Stad Gent, nr 432, het charter is gedateerd op 15 jan 1370.
4. Geschiedenis van Vlaanderen, Deel III, p. 15
5. St Br Rek, fcb - sept 1385, f° 20 r°
6. Geschied v Vlaanderen, Deel III, p. 42
7. St Br Rek 1386-87, f° 75 r°
8. Geschied v Vlaanderen, Deel III, p. 63
9. I. Diegerinck, Inventaire des chartes et documents appartenant aux archives de la ville d'Ypres, Deel II, p. 268.
10. R. De Keyser, Het Kasteel Lembeke te Oostkerke, Album Dr. J. De Smet p. 220 (1964)

11. Over het bouwen van het Groot Kasteel van Sluis vonden we voorlopig geen enkele aantekening in de rekeningen van de stad Brugge. In "Zeeland door de eeuwen heen" (van Empel en Pieters) lezen we p. 126-27: Na 1382 gaf de graaf opdracht Sluis te versterken. Zo ontstonden de wallen en grachten aan de landzijde. Filips de Stoute beveelt in 1387 de stad te versterken met grachten, wachttorens en palissades langs de kant van het Zwin. In de Moitinpolder liet Karel VI het Groot Kasteel bouwen. Zie bibliografie p. 142-43.
12. St Br Ren, maart-sept 1394, f° 35 r°
13. idem, idem + 1394-95, f° 41 r° en 1395-96, f° 43 v°
14. idem, maart-sept 1394, f° 44 v°
15. idem, dec 1394-okt 1396, f° 25 v°.

oooooooooooooooooooo

3. De Vlaamse Coureurs ter Zee.

Als leenhouder van de koning van Frankrijk stond Filips de Stoute aan de zijde van zijn leenheer. Tengevolge daarvan beschouwden de Engelsen Vlaanderen als een vijand. Hoewel de Vlamingen in feite tegen hun zin vijanden van de Engelsen waren, hadden hun koopvaardij en hun visserij toch erg te lijden van de Engelse roofschepen. Door nood gedwongen leerden de Vlaams vissers zichzelf verdedigen. Ze bewapenden hun vissersboten en beantwoordden roof met roof. In zijn artikel "Corvers van Vlaendre, 1402-05" haalt A. Viaene drie teksten aan uit W. Prevenier en P. Gilliodts, waarin de term corver/coorver voorkomt. Of liever de laatstgememde twee schrijvers hebben de term zo gelezen (1). A. Viaene verklaart dan: "Onze Vlaamse kapers verschijnen in de documenten van de jaren 1402 en volgende onder de naam corvers, coorvers: een benaming die blijkt lokaal Vlaams te zijn en beperkt tot die bepaalde episode van de beginjaren der 15e eeuw".

Schrijver zoekt vervolgens naar de etimologie van de term. Waar Verwijs en Verdam corver noemt: haringvaarder, soms kaper, wijst A. Viaene op het Franse woord corbe, une sorte de bateau de Hollande et de Flandre (2). Wijzelf hebben de bewuste term gevonden in de rekeningen van het Brugse Vrije in 1403, 1404 en 1405. Onze lezing is echter cooruer en couere. Op die manier wordt de betekenis van het woord duidelijk. "Coureur ter Zee" is ontleend aan het Franse "coureur de mer", d.i. zeerover.

De Engelsen hielden reeds lang de stapelplaats van hun wol, de stad Kales, bezet, van waaruit ze in Zuid-Vlaanderen en langs de Vlaamse kust konden opereren. Coureurs uit Grevelinge, Duinkerke en Nieuwpoort beantwoordden

de aktie van de Engelsen door in 1396 schepen aan te vallen die vanuit Kalos wol naar Zeeland vervoerden. Uit weerwraak namen de Engelsen enkele Oostendse vissers gevangen (3).

Kaperschepen van de Engelsen en van hun bondgenoten kruisten gedurig voor de Vlaamse kust. Brugge wense ^t vbr alles rust en veiligheid op zee omwille van zijn handel. Op 6 oktober 1399 stuurde de stad schepenen naar Sluis "up tistic vanden roovers, die voor tzwin laghen" (4). Daarna besloot men een kleine oorlogsvloot uit te rusten: "zckere onkosten die verleit waren ter cause vanden volke van wapenen, die ghestelt waren in twee scepen omme te varene ieghens den voorseiden roovers" (5).

Brugge trachtte, door tussenkomst van de Hertog, de medewerking van de kuststeden te bekomen. Afgevaardigden reisden op 11 oktober naar "de smallen stede lanx der zeccost van Vlaendre met eender commissie van onzen gheduchten heere, angaende den roovers ende liede vanden wapen" (6). De Heer van Gistel was blijkbaar de aangewezen persoon om de kust van Vlaanderen te beschermen. In de zomer 1400 werd hij door het Brugse Vrije "ghebeden te commene, te diversen stonden, binden stede van Brughe, te Iabbeke ende elre, omme sinen goeden raed ende avis te hebbene, hoe men t oost vrije ende ande frontieren up ter zeeant best bewaren zoude, up avonture of de Zeelanders yet hadden ghewillen commen an t lant" (7).

De gewapende Vlaamse vissersboten verdedigden niet alleen zichzelf. Verder zal blijken dat op hen beroep gedaan werd om de handelsvloot van en naar Vlaanderen te beschermen tegen kapers. Doch in hun ijver om roverschepen van de tegenpartij aan te vallen, vergrepen ze zich wel eens aan de lading of de bemanning van een schip uit een bevriende natie.

Slachtoffer waren dikwijls de zogenaamde Oosterlingen: de handelaars uit de Duitse Hanzasteden. In 1400 moesten schepenen van het Vrije tussenkomen bij een betwisting tussen Vlaamse vissers en Duitse kooplieden, die "beghorden haer goed te hebbene, dat ghedreven cam up te zee, ende visschers van Blankenberghe ende van Heys ghevychst hadden, ende daerof te betaelne aerbeits loon" (8)

In het voorjaar van 1402 lagen opnieuw roverschepen voor de kust, die enkele handelsschepen kaptten. Weerom maakte Brugge zich klaar om zijn bedreigde handel te beschermen. In mei noteerde de ontvanger: "uutgheven ten oorloghe, dat men ghedaen soude hebben ter zee ieghen de rovers".

Twee schepen werden uitgerust en met schutters bemand. Opperhoofdman

Lodewijk van Kertrike, hoofdmannen Clais Smedekin en Hendrik Stryk voerden elk 50 schutters aan, "die ghesent waren ter Sluus, omme te treckene ieghen de likedeelers ter zee, de welke scepe van Vlaendre ghenomen hadden". Onder Jakob de Grave voerden 14 schippers de bedeelde schutters naar Sluis (9).

De stad betaalde per dag 18 gr. aan een hoofdman, 12 gr. aan een schutter en bovendien 6 pd. gr. aan Jan Blankaert "amirael van der zee, omme dat hi ute reeden soude ende trecken in de zee met twee scepen ghemannet ende voorzien met lieden van mapenen, omme te bevredene de coopliede ende poorters van Brughe, die commen zouden van der maerct van Indworpen, ieghen de likedeelers die ter zee laghen" (10).

A. Viaene noemt de likedelers Friese zeeroovers, die de handelsschepen van de Hanzasteden vanaf 1398 bestookten. Als verklaring geeft hij: likedelers, d.w.z. zij die de buit gelijk verdelen. Het volk ging over tot de etimologie lijkendelers (11).

In een klein zeegevecht waren enkele Heistenaren gesneuveld, 13 andere gevangen genomen, en hun schepen naar Engeland opgebracht. Pensionaris Joris Guydoncke van het Brugse Vrije reisde op 14 juli 1402 naar Kales om vergoeding te vragen voor "t grief ende scaden, die d'Inghelsche ghedaen hadden den corvers van Heys, arme vrylaten die in Ingheland in grote aermoede gheveen laghen" Op 24 juli trok J. Guydoncke opnieuw naar Kales "omme die (Heistenaren) uter ghevanghenisse gheteliveert thebbene, daertoe ghebetert haere smerte ende quetsueren, ende versoent de dode".

De Vlaamse afgevaardigden voerden aan dat Vlaanderen geen vijand van Engeland was. Maar de Engelse zeeautoriteiten hadden heel wat in te brengen tegen de coureurs van Heist. Ze gingen eerst de zaak bespreken "metten ammirael van der zee binnen Caleys ende den zinen". Na deze bespreking deelden de Engelse onderhandelaars mede dat "al wast dat de vorseide corvers van Heys selve vele misdaden hadden", zichzelf toch wensten vriend van Vlaanderen te blijven. Ze schreven daarom naar de Raad van Engeland om de vrijlating van de Heistse vissers te bekomen (12).

De Vlaamse coureurs gingen meer en meer hun opdracht te buiten. Het gebeurde herhaaldelijk dat ze handelsschepen van niet vijandige naties beroofden. Brugge onderhandelde ook met Sluis om te vragen, dat ze geen gewapende coureurs meer zouden laten uitvaren. Daarop zond Sluis op 19 februari 1403 een afgevaardigde tot in de Wielingen om eventuele coureurs weer "in te doen komen" (13).

Op 4 november 1403 reden schepenen van de stad Brugge naar Biervliet en Hucevliet om te protesteren tegen de handelwijze van de coureurs: "te Bier-
vliet anden ammirael van Vlaendre, ende te Hucevliete up tstic vanden goede
ghenomen bi den corvers van Vlaendre zekeren coopliden van Almaingen, van
Holland, van Zeeland ende ooc poorters van Brugge, up den stroom van Vlaendre"⁽¹⁴⁾.

De coureurs van enkele Vlaamse kunstgemeenten hadden handelsschepen van
Brugge, Holland, Zeeland, Spanje en Oostland aangevallen, goederen geroofd en
opvarenden gevangen genomen. Brugse schepenen reisden in de genoemde maand
ook naar Nieuwpoort, Oostende, Heis en Blankenberge om de vrijlating van per-
sonen en goederen te vragen, "mids dat zij (de gevangenen) gheene vianden
waren" (15).

Ook het jaar 1404 zag incidenten tussen Vlaamse coureurs en vreemde han-
delsschepen. Brugse schepenen werden op 13 januari "ghesendt te Heys upt stic
vanden goede ghenomen bi dien van Heys ende Blanckeberghe den Oosterlinghen
wesende in de Hanze, omme dat weder te doen ghevene" (16). De afgevaardigden
boekten blijkbaar geen resultaat. Immers op 7 februari zond het Vrije Jan de
Baenst "te Heys omme restitutie te doen doene van lakenen, die de visschers
van Heys ghenomen hadden van Middelburch, de welcke de voorseyde visschers
niet gheerne doen en wilden, omme de welcke hy hemlieden dach maecte te zyne
te Brugge t saterdaechs daernaer in de camere vanden Vryen" (17).

Ondertussen was er te Heis een ander konflikt ontstaan. Een Heistse
coureur geraakte in de handen van Engelsens. Een dorpsgenoot kon hem redden
door een losprijs te betalen, maar zijn boot liep daarbij averij op. Daarna
ontstond er ruzie over het vergoeden van de betaalde som en van de schade. Op
11 februari reisden schepenen van het Vrije naar Hucevliet om te spreken "met
eenighe stiermans omme zakere gheschil, de welcke es te Heys tusschen Ioris
van Couckelare metsgaders zyne vennoten, spruytende van eenen coorure die hy
ter zee gheredde, die hem ghenomen was ter zee vanden Inghelschen, den wälcken
coorure gheleent was 14 ponden grooten te zoudghelde, de welcke de voochden
vanden kinderen, die t soutghelt leenden, metsgaders den reedre vanden schepe
heessen, ende stierman ende den nennoots reparacie vanden schepe ende vanden
zoutghelde". De schepenen wensten te weten wat men in zulk geval deed (18).

Enkele weken later waren het Oostendse coureurs die te dricst optraden.
Op 19 maart onving het Vrije een brief uit Zierikzee "omme thebbene gheres-
titueert de schaden, ghedaen ter zee by visschers van Oosthende up coopliden

van Zierixee ende van Brauwershavene" (19).

Vóór de Vlaamse kust werd de druk van de Engelse kapervloot steeds zwaarder. De baljuw van Brugge reisde in mei 1404 langs de kust om de toestand in oegenschouw te nemen. Een paar dagen later kwam te Brugge een bode, "die brieve brochte vanden bailliu van Brugghe, wesende te Heys, met maren dat aldaer voor t land vele scepen waren" (20).

De Engelse roverschepen begonnen samen te trekken voor de kust van het Oost-Vrije. Het Vrije stuurde op 19 juni een bode naar het bedoelde gewest na het bericht "dat men daer clocken ende scellen slouch omme de maere daer of over te bringhene" (21). Het kollege besefte toen dat de Vlaamse kust onbeschermd lag. Op 21 juni werden de heren Lodewijk van Moerkerke en Willem van Halewyn ontboden "upt fait vanden vianden, die voor tlant laghen, ghemerckt dat die vanden Vryen zeere onghoordendt waren de vianden te wederstaene, ende dat van noode ware datter twee capitainen ghestelt worden, een die t verwaren zoude tusschen Biervliet ende der Sluys, ende een andre die t verwaren zoude tusschen der Sluus ende der Nieuwerpoort" (22).

Ook de Heer van Gistel werd op de hoogte gebracht. Schepenen reisden op 29 juni "omme hem alle zaken te kennen te gheven van de maren van de Inghel-schen" (23). Tussendoor pleegden de coureurs van Blankenberge een aanval op een schip van Nijmegen. Brugse schepenen werden naar Blankenberge gezonden "omme de deliveranche van een ghedeel zaerken ghenomen up de zee bi die van Blanckeberghe, dewelcke toebehoorden eenen coofman van Niemaghe" (24).

Bij gebrek aan een specifieke oorlogsvloot, besloot het Vrije de coureurs tegen de vijand ter zee in te zetten. Op 17 augustus 1404 stuurde het afgevaardigde naar Oostende "anden bailliu ende ande wet, omme dat zy bevelen zouden den cooruers van Oosthede, dat zy trecken zouden ter Sluys waert ieghen de vianden liggende ter zee" (25).

De coureurs waren niet bij machte de dreigende inval van de Engelsen te beletten. Deze laatsten ontscheepten bij Groede en op het eiland Wulpen, waar ze grote vernielingen veroorzaakten. Een schepen van het Vrije reed op 18 augustus spoorlags "ter Groede ende van danen in Wulpen, omme waerhede te vernemene vanden brande ende rove, die vanden vianden ghedaen was, ende dat over brochte in ghescripten" (26).

Blijkbaar had de Engelse roversvloot in de vertakkingen van de Zwindelsta schepen van Oosterlings ontmoet en aangevallen. Op 26 augustus hielden een

aantal vooraanstaanden een algemene vergadering te Brugge "upt versouck, dat de Oosterlinghen daer te vooren ghedaen hadden, als dat men hemlieden leenen wilde 12 ofte 16 couruers, die met hemlieden, omme haerlieder goet ter zee te bescuddene vanden vianden, varen zouden tot in de Helbe" (27).

Pieter van der Zijpe en de Heer vande Capelle, schepenen van het Vrije, wensten op 29 augustus "dat men zoude onderzoucken wie dat de brant stac in Wulpen, weder Inghelschen, Hollanders ofte Zeelanders" (28). Twee dagen later voeren afgezanten "in Wulpen, omme te hoorne by wien de grive, roof ende brandt binden voorseyden Wulpen gheschiedt zyn". Ze noteerden de verklaringen van de vele getroffenen (29).

H. Janssens, steunend op de Annales Flandrenses van Meyerus, verhaalt een Engelse inval in 1405. Een talrijke vloot onder leiding van Thomas, zoon van de Engelse koning, en van graaf Pembroke zeilde op de 22 mei 1405 het Zwin binnen. Voor de rede van Sluis werden vele schepen, vooral van Oosterlingen, beroofd. Engelse soldaten landden op de oevers van het Zwin. De ene belegerden het kasteel van Sluis, andere plunderden en verwoestten Kadzand, Westkapelle en Heist.

Hertog Jan Zonder Vrees ging tot de tegenaanval over. Bij een gevecht sneuvelde Pembroke met 60 van zijn mannen te Sluis. Toen trok de Engelse vloot zich terug. Een Vlaamse schipper, vermoedelijk een coureur, kaapte een van de weg varende schepen en bracht het naar Duinkerke (30).

De rekeningen van het Brugse Vrije en van de stad Brugge vermelden echter geen aanval in 1405. Om verschillende redenen veronderstellen we dat ofwel Meyerus ofwel Janssens zich vergist betreffende de tijd van de Engelse raid in de Zwindelta. Beven zagen we dat de baljuw van Brugge in mei 1404 waarschuwde voor een vijandelijke vloot vóór de kust. Het is goed mogelijk dat het hier om de roversvloot van Pembroke gaat. De rekening van het Brugse Vrije rept evenwel geen woord over plunderen of branden in de genoemde maand. Wat wel vaststaat is dat de Engelsen in augustus 1404 te Groede en op Wulpen ontscheept zijn.

We veronderstellen dat het verzoek van de Oosterlingen van 26 augustus 1404 het gevolg is geweest van de aktie van de Engelsen in de Zwindelta. Tenslotte moet gezegd worden dat op 21 april 1405 reeds onderhandelingen aan de gang waren tussen Engeland en Vlaanderen om de handel tussen beide landen te herstellen. De Vlamingen wensten buiten de Honderdjarige Oorlog te blijven

om voor hun koopvaarders, hun vissers en de vreemde handelaars "veylichede, pays, ruste ende vriendelike antierynghe" te bekomen (31).

Toch nemen we aan dat de Engelsen in augustus 1404 veel meer schade aangericht hebben dan de nuchtere rekeningen van het Vrije laten vermoeden. Uit de rekening van de stad Brugge van 1400-09, f° 73 r°, blijkt dat de kerktoeren van Westkapelle afgebrand was. Deze diende als baken voor de vaart op het Zwin. Door deze te vernielen wilden de Engelsen de Vlaamse handelsvaart treffen.

Vrdesonderhandelingen betekenen nog niet vrede. Er heerste nog geen rust op zee. Handelaars van de Duitse Hanze hadden een grote hoeveelheid wol gekocht te Kales. Hun schepen werden ter hoogte van Nieuwpoort door ooueurs van deze haven beroofd. Volgens het bestaande akkoord moesten de Leden van Vlaanderen de schade van de Oosterlingen vergoeden. Gent, Brugge en Ieper stelden op 12 februari 1405 hun respectievelijk aandeel vast. Handelde men misschien over hetzelfde geval, toen het kollege van het Vrije in april sprak over "zeker clachten vanden Oosterlinghen van eenen Pruusschen scepe, dat grote scade ghenomen hadde biden cocruers van der Nieuwpoord"(33)? Engelse oorlogsschepen bleven voor de kust kruisen. Op 24 augustus werd een bode "ghesent te Heys, omme mare te vernemene vanden Inghelschen" (34).

Na maanden onderhandelen sloten Engeland en Vlaanderen op 10 maart 1406 een wapenstilstand (35). Evenals nu leverde een bestand een gewopende vrede op. Beide partijen bleven op hun hoede. De Hertog ontving in november 1406 inlichtingen over een nakende inval van de Engelsen. Hij schreef op 11 nov. naar het kollege van het Vrije, "dat dinghelsche meeninghe hadden de zeedycken van Vlaendren in te stekene, bevelende de zee canten ende frontieren vanden lande te verwaerne" (36).

N o t a ' s :

1. W. Prevenier, Hnadelingen van de Leden en van de Staten van Vlaanderen (1384 - 1505), Brussel 1959. P. Gilliodts, Cartulaire Estaple.
2. A. Viaene, Corvers van Vlaendre 1402-05, Biekorf 1960, p. 271/274.
3. Geschied. van Vlandereren, Deel III p. 42
4. St Br Rek, 1399-1400, f° 54 r°
5. idem, idem
6. idem, f° 55r°
7. R.A.Brugge, Rekeningen Vrije, okt 1399--jan 1041, f° 45 r°
8. idem, idem
9. St Br Rek, 1401-02, f° 55 v°
10. idem, f° 56 r°

11. A. Viaene, a.c. p. 274 // 12. idem p. 271 // 13. idem, p. 272.
 14. P. Gilliodts, Cart. Estaple I p. 430.
 15. A. Viaene, a.c. p. 272 // L. Gilliodts, in Coutumes de Flandre, deel I, somt in een voetnota enkele details op over de strijd ter zee, die hij uit het "Groene Boek" vande Brugse archieven haalt: "De Zeelanders bedreven roverij vanaf 1396. Toen overwoog Brugge tegenmaatregelen. In 1401 beroofden Zeeuwse piraten in het Zwin een Deens, een Schots en 2 Ierse schepen. Het volgende jaar vielen Engelse oorlogsschepen Nieuwpoort aan en kaaptten daar 7 koopvaarders. Als tegenmaatregel werden te Sluis Engelse en Schotse koopwaren in beslag genomen. Op 4 sept 1403 sloten de Vier Leden te Kales een voorlopig Bestand met Engeland, maar de piraterij ging verder.
 16. St Br Rek, 1403-04, f° 86 r°
 17. Reg. Vrije nr 145, Rek jan 1404-maart 1405, f° 16 v°
 18. idem, idem f° 17 v° // 19. idem, idem, f° 150 r°
 20. St Br Rek, 1403-04, f° 94 r°
 21. Reg. Vrije nr 145, 1404-05, f° 36 v° // 22. idem f° 133 r° // 23. idem f° 31r°
 24. St Br Rek, 1403-04, f° 103 v°
 25. Reg. Vr. nr 145 rek 1404-05, f° 36 v° // 26. idem, idem f° 133 r°
 27. idem, idem f° 171 v° // 28. idem, f° 155 r° // 29. idem, f° 38 v°
 30. H. Janssens, Bijdragen Geschied Zeeuws-Vlaand, IV, p.306-329 (1859).
 31. S.A.G. Cartularium Witte Boek, f° 82 r°
 32. I. Diegherinck, Invent des Chartes et Docum appartenant Archives Ville d'Ypres, deel III, p. 160 (1856).
 33. Reg. Vrije nr 146, maart 1405-juli 1406, f° 21r° // 34. idem f° 59 r°
 35. Charters Stad Gent, gepubliceerd door P. Van Duyse en E. De Busschere, charter nr 500, p 174 (1867).
 36. Reg. Vrije, nr 147, Rek juli 1406 - juli 1407, f° 59 r°.

mmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmm

4. Op Zee heerste een gewapende Vrede.

Het Vrije spoorde de kustbewoners aan tot waakzaamheid. Op 17 juli 1407 kwamen schepenen "te Heys, te Blanckeberghe, t Oostende, ten Hazegarse ende te Slepeldamme, omme maren te vernemene vanden Inghelschen, mids datsi met grooter meenichten up zee laghen, also men zeide" (1). Brugge zond mannen naar Engeland om de bewegingen van de Engelse schepen in het oog te houden: "omme alle maren ende tidinghe te vernemene van daerwaert overe, ende in allen yden van der coste van Ingheland" (2).

Anderzijds was er een drukke diplomatieke aktiviteit aan de gang. De Vier Leden van Vlaanderen hadden het op 15 oktober over "de scade ghedaen, bi den Inghelschen, enighen poorters van Brucghe ende van der Sluus" (3). De genoemde instanties zetten zich aan het werk, eerst om het bestand met Engeland te verlengen, vervolgens om met Frankrijk een verdrag te sluiten, waardoor

Vlaanderen buiten de Honderdjarige Oorlog bleef. Afgevaardigden reisden op 8 januari 1408 naar Kales "upt verlanghen vanden traitiete tusschen Vlaendre ende Ingheland" (4); op 25 mei nogmaals naar Kales om een vrijgeleide mee te krijgen, en vandaar naar Parijs, "omme generale brieve te hebbene van der vrede van den coning ende van onsen gheduchten heere" (5).

De Zeelanders en de Normandiërs hielden geen rekening met vredesonderhandelingen. In de bedoelde periode ontmoeten we twee gevallen van zeeroverrij: 1° het kollege van het Vrije sprak op 27 november 1407 "van scoden, die die van Ziericzee visschers van Heys ghedreghen hadden" (6); 2° de baljuw van Brugge begaf zich op 6 mei 1408 naar Oostende "up tste van der wulle vanden Lukoysen, die hemlieden ghenomen was up de zee van den Noormannen" (7).

In 1408 slaagde Vlaanderen erin het bestand voor drie jaar te verlengen. Brugge stuurde op 10 juni schepen Niklaas Scorkinne naar Kales, "omme ute te doen roupene de vrede van drien iaren, die ghesloten was tusschen Ingheland ende Vlaendren, te Calais ende te Greveninghe", en een bode "omme haestelike te waerscuwenen den coopliden van Ingheland tusschen Brucghe ende der Nieuwpoort" (8).

Doch waakzaamheid bleef geboden. Op weg naar Kales vernam Scorkinne dat er voor de Vlaamse kust een vloot dreigde, en hij zond twee boden "oost ende west, mids dat men een grote vlote in de zee zach, te wetene wat scepen dat waren" (9). Waarschijnlijk ging het om een Engelse vloot, die een aanval tegen Midelburg in Zeeland richtte. Immers enkele dagen later spraken de Vier Leden "van den upzette, dat de Inghelsche ghemaect hebben te Middelbuerch" (10)

De vrede was gesloten zonder de bepalingen ervan nader vast te stellen. Hoe zou die onderhouden worden? Wie zou toezicht houden en hoe zou de schade vergoed worden? De Leden Van Vlaanderen handelden over deze problemen en stuurden vervolgens op 29 juli 1408 afgevaardigden naar Kales "up de verzekert-hede van der zee, up de conservateurs ende up de scaden ghedaen van beiden ziden int iaer verleden" (11).

Na enkele maanden kon men al konkretere gegevens voorleggen betreffende de eisen tot schadevergoeding en het herstellen van de handelsbetrekkingen. Brugge zond op 4 oktober 1409 Pieter van Oudenaerde naar Engeland, "omme restitutie te hebbene vanden scaden, die dinghelsche ghedaen hadden ter zoe, Godevaerde den Wilden ende eenighe andre Vlaminghe" (12). En op 10 november hielden de afgevaardigden van Engeland en van Vlaanderen een algemene vergadering

"up tonderhouden vanden traitiete vander ghemeenre coopmanschepe courps te hebbene tusschen Vlaendren ende Ingheland, ende up de restitucie vanden scaden, an beeden zyden ghedaen zynde" (13).

Ondertussen deden de Bruggelingen wat ze konden, om het handelsverkeer veilig te stellen. Ze traden op tegen "bailliu int watre ter Sluis", d.i. de havenkommandant van het Zwin, die het de aankomende kooplieden soms lastig maakte. Ze kwamen tussen, wanneer vreemde handelsvaarders, vooral Oosterlingen en Zuiderlingen, door zeerovers aangevallen waren.

De Vier Leden kwamen op 15 februari 1410 naar Sluis, "omme te sprekene metten rade van Holland up tstic vanden scaden, bi eenighe vanden Hollanders ghedaen up ons gheduchten heeren stroom cooplieden van Poortegale, ter welker dachvaert gheen vanden Rade van Holland quam noch zende" (14). In die tijd ondervond een Brugse handelaar moeilijkheden vanwege de Engelsen. Brugge zond op 5 maart een gezant naar Prijs om daar de zaak van Jakob Kense voor te leggen, "de welke te dien tiden nieuwelinghe ute Ingheland commen was, daer hy omme zine coopmanscepe te doene gheweist hadde ende daer ghebesoengiert hebbende, ende te Vlaendre waert commende, wart buten Lonnen ghevanghen bi eenen Lodewyc de Robinsart ende zinen ghezelscepe, dienaers sconinx van Ingheland, ende gherenchonneert" (15).

Reeds verscheidene keren waren Duitse en andere kooplieden het slachtoffer geweest van de oorlogstoestand in het zuidelijk deel van de Noordzee. De Leden van Vlaanderen vergaderden op 18 mei "up zeker clachten, by den oudermans vander Duudscher hanze den voorseiden leden ghedaen, van zekeren scaden, die eenighe vander voorseider hanze ghenomen hadden bi den Scotten up zee, commende ten Zwene waert, verzoekende de voorseide oudermans an de voorseide viere leden voorseid (sic), dat men zulke voorzienichede hebben wilde biden voorseiden lande, dat gheenen cooplieden commende ten Zwene waert of der hute varende, eenigh scade meer ghedaen worde bi Scotten of andren qualien(16).

Beschikten de Vlamingen echter over een militaire macht om de koopvaardij te beschermen? Op 28 mei 1410 beloofden de Vier Leden steun aan de handelaars van de Duitse Hanza. Ze stonden middelerwijl voor het feit dat Engelse schepen het bestand van 1408 geschonden hadden. De Hertog had geschreven "up tstic van zekeren scaden, die eenighe Inghelse ghedaen hadden up de zee cooplieden van Parys ende van Amiens, becrepen in de vrede tusschen Vlaendren ende Ingheland" (17).

Ook de stad Brugge stond onmachtig, zelfs manneer ze in juli een bode, voorzien van een brief van de Hertog, naar Briele zond, "omme delivrance vanden scepe ende goede, toebehorende coopliden van Poortegale, bi eenighen Hollanders ghenomen up den Vlaemschen stroom, ende ghevoert ten Briele voorseit" (18). Hertog Jan Zonder Vrees bevond zich toen te Parys om te onderhandelen. De Bruggelingen, die van hem meer daadwerkelijke steun voor de handelsvaart wensten, stuuren op 3 augustus Pieter Boulins "up tstic anegaende den zeerovers daghelyx scade draghende den coopliden van Vlaendren, verzoukende omme die te weerne ter bewaernesse vander coopmanscepe" (19).

Het diplomatische werk van de Hertog en van de voornaamste Vlaamse steden werd bekroond door het verdrag, dat de koning Hendrik en Jan Zonder Vrees klonken op 27 mei 1411. Beide partijen waarborgden veilige vaart, niet alleen voor hun eigene schepen (Engelse en Vlaamse) maar ook voor die van de Oostelingen. Onder de verdere bepalingen stippen we aan: beide zullen plunderingen in het grensgebied tussen Vlaanderen en Kales beletten; de Engelse schepen mogen in de Vlaamse havens binnenlopen even goed als de Franse (20).

N o t a ' s :

1. R.A.Brugge, Reg. Vrije nr 147, Rek juli 1406 - juli 1407, f° 43r°
2. Alg. Rijksa. Brussel, Chambre Comptes, St Br Rek 1407-08, f° 65 r°
Ide is verwant met ede: waterloop, kreek, schuulhaven. Vergelijk: Koks-
ide, Walravenside (Raverside), Lombardside.
3. idem, idem, f° 67 v°
4. idem, idem, f° 72 v°
5. idem, idem, f° 82 v°
6. R.A.Brugge, Reg Vrije nr 148, juli 1407 -aug 1408, f° 14 r°
7. idem als 2: Cham Comtes nr 32462, 1407-08, f° 81 r°
8. idem, idem, f° 84 r°
9. idem, idem, f° 84 r°
10. idem, idem, f° 87 v°
11. idem, idem, f° 88 r°
12. idem nr 32464, 1409-10, f° 82 r°
13. idem, idem, f° 84 r°
14. idem, idem, f° 89 r°
15. idem, idem, f° 90 v°
16. idem, idem, f° 94 r°
17. idem, idem, f° 94 v°
18. idem, idem, f° 97 r°
19. idem, idem, f° 99 v°
20. Charters van de Stad Gent, nr 500, p. 174.

§ § § § § § § § § §
§ § § § § § § § § §